

Daniela Dohlanović

View metadata, citation and similar papers at core.ac.ukbrought to you by CORE

Povijesnodemografske crtice o stanovništvu župe Čepić (1782. – 1861.)

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper

UDK 314(497.5 Čepić)“1782/1861“

Na temelju najstarije sačuvane matične knjige krštenih, vjenčanih i umrlih Župe Čepić (1782. – 1862.), istraženi su neki elementi demografskog ponašanja stanovništva u tom osamdesetogodišnjem razdoblju: natalitet, mortalitet, sezonsko kretanje demografskih pokazatelja, motivacija imenovanja krštenih i sl. Na temelju dosadašnjih istraživanja za ostale istarske župe, stanje u župi Čepić uspoređeno je sa stanjem u župama Kaštel, Novigrad, Poreč, Pula, Svetvinčenat i Vrsar.

Ključne riječi: matične knjige, povijesna demografija, začeca, krštenja, vjenčanja, smrt, imena

Uvod

Čepić je mala župa u unutrašnjosti Istre. Bila je dio Pićanske biskupije do njezina ukinuća 1788. godine, kada je pripojena Tršćanskoj biskupiji (De Franceschi 1981: 481-483). Pavlinski samostan (toponim *Kloštar*) djelovao je od 1383. do 1783. godine (De Franceschi 1981: 64).

U upravnom smislu, Čepić je bio dio habsburške Istre. Isprava iz 1365. smješta ga u posjed Guttenekerovih. Tada se nazivao *villa*, jer je nešto ranije uništen kaštel nedaleko od samostana. Zajedno s Kožljakom, gosposštije Čepić, Paz, Belaj i Klana bile su dio posjeda obitelji Barbo od 1549. godine (De Franceschi 1981: 381).

Do tridesetih godina 20. stoljeća i projekta zemljišnog uređenja koje su provele talijanske vlasti, na prostoru župe nalazilo se prostrano Čepićko jezero. Ono je isušeno 1932. godine, što je trajno promijenilo tamošnji krajolik, ali i gospodarske prilike (Božićević 2005: 155-156).

Broj stanovnika

Podaci o broju stanovnika u župama nekoć habsburške Istre nisu brojni kao za mletački dio. Prema Camilu Defranceschiju, u Čepiću je u razdoblju (1463. – 1578.) bilo 30 obitelji (De Franceschi 1964: 156-157). Ako toj brojci pridružimo koeficijent veličine kućanstva četiri ili pet (Ivetić 1993: 379), tada je u župi bilo između 120 i 150 stanovnika. Za sada nisu poznati bilo kakvi podaci preko kojih bi se došlo do broja stanovnika za 17. i prvu polovicu 18. stoljeća. U prvoj polovici 19. stoljeća (1812.) stanovnika je bilo 500 (Šetić 1989: 68-70). Takav broj stanovnika i prosječan broj krštenih u petogodišnjem razdoblju (1810.

– 1814.) daje tipičnu visoku predtranzicijsku stopu nataliteta 38,4‰. Primjenom te stope (38‰) na najranije razdoblje koje pokrivaju matične knjige krštenih (1782. – 1786.) ispada da je osamdesetih godina 18. stoljeća stanovnika bilo oko 415. Porast broja stanovnika u promatranom razdoblju potvrđuju i matične knjige krštenih i umrlih, uz pretpostavku da nije bilo znatnijih emigracijskih valova. Naime, od 1782. do 1812. obavljeno je devedesetak krštenja više nego pokopa. Porast broja stanovnika uočljiv je i kroz same matične knjige krštenih: na početku razdoblja (1782. – 1791.) bilo je prosječno 15,1 krštenja godišnje, sredinom razdoblja (1812. – 1831.) 18,5, a na kraju (1832. – 1861.) 21,1 krštenja godišnje.

Župa je bilježila pozitivan trend porasta broja stanovnika sve do druge polovice 20. stoljeća. Prema prvom modernom popisu stanovništva provedenom u Habsburškoj Monarhiji, u Čepiću (Purgarija – Čepić) je 1857. godine bilo 692 stanovnika, 1869. njih 638 (Korenčić 1971: 383). Trend rasta nastavio se do Drugog svjetskog rata, a onda je krenuo veliki val iseljavanja.

Prema popisu iz 2011. u Općini Kršan ima 2.951 stanovnika, od čega na području župe Čepić u naseljima Čepić Polje, Purgarija Čepić i Zatkanja Čepić njih 407 (<http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011>). Stanovnika je danas manje nego u promatranim pola stoljeća.

Prirodno kretanje stanovništva

Broj krštenih, vjenčanih i umrlih u župi prati se od 1782. godine. Najstarija matična knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih župe Čepić pokriva razdoblje od 1782. do 1862. godine.

Upisi krštenih, vjenčanih i umrlih u najstariju sačuvanu maticu župe Čepić ne sadrže i podatak o selu (zaseoku) u kojem je osoba živjela. Knjiga *Status animarum* za nešto kasnije razdoblje (18. i 19. stoljeće) sastavljena je upravo popisujući župljane po pojedinom zaseoku: *Burgaria, Pogle, Laniste, Sadka*.

Stopa nataliteta za 1812. predtranzicijski je visoka (38,4‰). Karakteristika nataliteta u razdoblju prije demografske tranzicije bila je konstantno visoka stopa, dok je mortalitet bio visok, ali su oscilacije bile znatno izraženije (Wertheimer-Baletić 1982: 95). Godine 1812. stopa mortaliteta iznosila je samo 12‰, no računamo li stopu uz prosječan broj umrlih u petogodišnjem razdoblju (1810. – 1814.), mortalitet raste na 19,2‰. Uz pretpostavku da je procjena broja stanovnika u župi za 80-te godine 18. stoljeća vjerodostojna, stopa smrtnosti je početkom desetljeća bila približno jednaka kao i stopa nataliteta i iznosila 38,5‰. Najviše je umrlih bilo u prvom desetljeću 19. stoljeća, posebno u razdoblju od 1803. do 1807. godine. Tada je stopa mortaliteta bila viša od 50‰.

Stopa mortaliteta popisne godine 1857. bila je visokih 47,7‰, dok je stopa nataliteta iznosila samo 15,9‰. Računamo li stopu uz prosječan broj umrlih u petogodišnjem razdoblju (1855. – 1859.) onda stopa mortaliteta iznosi 41,3‰, a stopa nataliteta 36,7‰. Visoki je mortalitet u tom razdoblju rezultat epidemije kolere (1855.), ali i visoke smrtnosti dojenčadi i djece uopće.

Razdoblja krize mortaliteta, kada je broj umrlih bio znatno veći od broja rođenih jesu sam početak i pedesete godine 19. stoljeća (vidi grafikon 3).

Uz relativno stabilnu visoku stopu nataliteta i oscilirajući mortalitet, broj stanovnika je sve do 80-ih godina 19. stoljeća vrlo sporo rastao.

Sezonska kretanja demografskih pokazatelja: začeca/rođenja, vjenčanja, smrti

Na ritmove demografskih pokazatelja (rođenje, vjenčanje i smrt) kroz godinu u prošlosti su značajno utjecali poljoprivredni radovi, klimatske prilike i društveno-religijske norme.

I letimičnim pregledom matičnih knjiga uočava se veći broj krštenih, vjenčanih i umrlih u određenim razdobljima godine. Poljoprivredni radovi i društveno-religijske norme više su vezane uz vjenčanja i začeca, dok su na smrtnost više utjecali klimatski, higijenski i medicinski uvjeti.

Na broj začeca u razmatranome razdoblju ponajviše su utjecale društveno-religijske norme i ciklusi velikih poljoprivrednih radova. U župi Čepić je u polustoljetnom razdoblju od 1782. do 1861. najviše krštenih bilo na početku i na kraju godine. Ta krštenja poklapaju se sa začecima u mjesecima proljetnog buđenja seksualnosti (ožujak i travanj). Najmanje je krštenja bilo u lipnju i srpnju, odnosno najmanje začeca u rujnu i listopadu – mjesecima velikih poljoprivrednih radova. Začeca je uopće bilo više u prvoj polovici godine (60,8%). Uočene su neke razlike u sezonskom kretanju začeca na početku promatranog razdoblja (1782. – 1791.), u odnosu na kraj (1852. – 1861.). Posljednje desetljeće promatranog razdoblja obilježeno je najvećim brojem začeca u proljetnom razdoblju (ožujak – svibanj: 34,5%) i siječnju (10,2%), te ravnomjernijim brojem začeca u ostalim mjesecima, uz iznimku lipnja (graf. 5), u odnosu na starije promatrano razdoblje (desetljeće 1782. – 1791.) kada su oscilacije po mjesecima bile znatno izraženije.

U drugim istarskim župama godišnji raspored začeca bio je vrlo sličan. U Puli (1782. – 1815.) je najviše začeca bilo u travnju i svibnju, te krajem i početkom godine (prosina i siječanj). Najmanje začeca bilo je u rujnu (Bertoša 202: 347-348). U Poreču (18. stoljeće) je također najviše začeca bilo za vrijeme proljetnog buđenja. Oko 40% djece začeto je od veljače do svibnja (Ivetic 1991: 170). U Novigradu (18. stoljeće) je najviše djece (40%) začeto od ožujka do lipnja, a najmanje u rujnu i listopadu (Budicin 1988-1989: tab. 6). U župi Kaštel (1749. – 1800.) je također u razdoblju od ožujka do lipnja začeto 40% djece, dok ih je najmanje začeto u listopadu i studenome (Manin 1994: 127-132). U župi Svetvinčenat (18. st.) je najviše začeca bilo u proljeće (ožujak, travanj i svibanj) te u hladnim mjesecima krajem i početkom godine (prosina i siječanj). Najmanje je djece začeto u rujnu i listopadu (Doblanović 2012: 226).

Na hrvatskom jugu (Konavle, Lastovo, Dubrovnik i Cavtat) situacija je slična kao u spomenutim istarskim župama (Vekarić et al. 2000: 86-90; Kapetanić et al. 1998: 251-254). Godišnja doba su više utjecala na reprodukciju u ruralnim, nego urbanim sredinama (Houdaille 1979: 452-457).

Razdoblje sklapanja braka u svim je povijesnim razdobljima bilo određeno nekim društvenim normama. Veliku su ulogu u odabiru datuma vjenčanja imala vjerska pravila. Zbog njih se u katoličkim zemljama najmanji broj brakova sklapao u razdoblju korizme i Došašća. U katoličkim je župama u ožujku utjecaj crkvene zabrane na vjenčanja bio najizraženiji. I gospodarska aktivnost je jedna od bitnih odrednica sezonalnosti broja rođenih i broja vjenčanih. Vezana je uglavnom uz ruralne sredine, a očituje se malim brojem vjenčanih u mjesecima najjače poljoprivredne djelatnosti u proljeće te posebno ljeti i u ranu jesen (žetva žitarica, ubiranje raznih plodova zemlje). Ubiranje poljoprivrednih plodova i količina hrane u domaćinstvu tijesno su vezani uz sezonalnost vjenčavanja. Razdoblje jednog od maksimuma vjenčanja (studen) možemo povezati i uz veću količinu hrane u kući nakon jesenskog spremanja plodova. Etnografski zapisi potvrđuju takvu praksu (Čapo 1989: 8).

U župi Čepić dominirao je jesenski model (graf. 6). Gotovo polovica mladenaca (1782. – 1861.) vjenčala se u studenome (46,6%). Tada su stali poljoprivredni radovi, a u kućanstvu je bilo hrane više nego u bilo kojem drugom mjesecu. Drugi, znatno manji maksimum vjenčanja zabilježen je u siječnju i veljači – mjesecima koji prethode korizmenoj zabrani (oko 30%).

Jesenski maksimum dominirao je i u istarskim župama Buzet (Kralj-Brassard 2009: 133), Kaštel (Manin 1994: 134), Svetvinčenat (Doblanović 2013: 104) i Vranja (Jelinčić 2005: 76-88), dok su župe Novigrad (Budicin 1988-1989: tab. 6), Pula (Bertoša 2002: 350-352), Poreč

(Ivetic 1991: 180), Vrsar (Budicin 1987-1988: 119) imale više vjenčanih zimi (veljača). U studenom je u tim župama većinom zabilježen drugi (manji) maksimum. Takav raspored ukazuje na razliku između prvenstveno poljoprivrednih župa u unutrašnjosti i župa na zapadnoj obali Istre.

Pored sezonskog rasporeda vjenčanja tijekom godine, koji ukazuje na način života i određene vrijednosti, i odabir dana u tjednu za vjenčanje otkriva mnogo toga. Prema zapisima u starijim matičnim knjigama (16., 17., ali i prva polovica 18. st.) najviše je parova vjenčano nedjeljom (Doblanović 2013: 117-122). Prema nekim istraživanjima prelazak s nedjeljnog vjenčanja na kojem sudjeluje cijela zajednica na vjenčanja u drugim danima ukazuje na privatizaciju tog čina, koji iz kolektivnog slavlja prelazi u privatnost obitelji i prijatelja (Dirbe et al. 2012: 1123-1146). U Čepiću je povlačenje iz kolektivnog u privatno u promatranom razdoblju već nastupilo. Nedjeljom je u polustoljetnom razdoblju (1782. - 1831.) vjenčano svega 5% parova, dok ih je tri četvrtine vjenčano ponedjeljkom i srijedom (graf. 6). U nekim drugim istarskim župama, nedjeljna su vjenčanja bila još uvijek prilično prisutna. Primjerice, u župi Svetvinčenat je od 1790. do 1799. nedjeljom vjenčano 19% parova (Doblanović 2013: 121). U istome periodu u Čepiću nije zabilježeno niti jedno nedjeljno vjenčanje.

I kod smrtnosti je postojao vrlo postojan obrazac mjesečnog rasporeda broja umrlih. Na veću smrtnost u određenim razdobljima godine utjecali su ponajprije klimatski čimbenici u kombinaciji s lošim higijenskim i nedostatnim toplinskim uvjetima zimi.

Mjesečne oscilacije broja smrtnih slučajeva prisutne su od samih početaka bilježenja u matice umrlih. Postojala su razdoblja veće i manje smrtnosti. Na sezonski raspored smrtnosti utjecali su geografsko-klimatski i društveno-gospodarski uvjeti (Čapo 1993: 126). Prvi utječu na zimski maksimum, više vezan uz prostor srednje i sjeverne Europe, gdje je klima zimi znatno oštija nego u južnome dijelu kontinenta (respiratorne infekcije), te ljetni maksimum u južnim predjelima, gdje više temperature uzrokuju razne crijevne infekcije. Druga skupina čimbenika vezana je uz higijenske uvjete, proizvodnju i način skladištenja hrane i više utječe na malu djecu još neotpornu na infekcije (Čapo 1993: 127).

U društvima pretežno vezanima uz poljoprivredu, gdje je količina hrane u velikoj mjeri ovisila o tome jesu li vremenske prilike pogodovale ili štetile poljoprivredi, sezonalnost je bila izraženija. Smrtnost je bila vezana i uz uvjete stanovanja, odnosno zaštitu od pothlađivanja u hladnim mjesecima i higijenu u vrućim ljetnim danima. Gotovo u pravilu smrtnost je bila izraženija u hladnijim i mjesecima lošijeg vremena, manja u kasno proljeće i prva dva ljetna mjeseca i ponovno vrlo visoka u kasno ljeto i jesen.

U župi Čepić je u razdoblju od 1782. do 1861. najviše umrlih bilo u zimskim mjesecima (prosinac, siječanj i veljača – oko 30%), te u kasno ljeto. Mjesec najviše smrtnosti bio je rujan. Dvije trećine umrlih u rujnu u polustoljetnom razdoblju (1782. – 1831.) bila su djeca do 14. godine. Posebno kritičan bio je rujan 1783., 1803. i 1828. godine. Najčešći su uzroci smrti zabilježeni u rujnu bili: *ordinaria* (34%), *febre* (24%) i *flusso* (12%).

Godine 1803. umrlo je 56 osoba. Među njima je bilo najviše djece do 8. godine (30 ili 53,6%). Prosječna je dob umrlih bila 26,2 godine. Najviše ih je umrlo u rujnu (35,7%), a najčešći zabilježeni uzrok smrti bila je temperatura (*febre*, *febre maligna*, *febre putrida*). Mnogo je slučajeva gdje je 1803. godine umrlo više osoba iz istog kućanstva. Primjerice, na kućnome broju 70 te su godine umrle 3 osobe: Margareta (3), Šimun (7) i Juraj Paronić (59), na kućnome broju 25 umrli su Ana (5), Tomo (8) i Marija Ljubičić (37). Te je godine umro i sin tamošnjeg liječnika Giuseppea Sitterera, Ferdinand (6) i njegova služavka Antonija Domenigh (57).

I kolera 1855. najviše je žrtava odnijela upravo u rujnu. Prvi su slučajevi u matičnoj knjizi umrlih zabilježeni krajem srpnja na kućnom broju 45. Umrle su Marija Ljubičić (57 godina) i Matija Ljubičić (25 godina). Posljednji je slučaj zabilježen sredinom listopada. U rujnu je umrlo čak 19 osoba (44% ukupno umrlih 1855. godine).

Kad se usporedi župa Čepić s ostalim istarskim župama za koje su provedena povijesno-demografska istraživanja (Bertoša 2002; Budicin 1987-88; 1988-89; Doblanović 2013; Ivetic 1991; Manin 1994), uočava se da je raspored broja umrlih po mjesecima bio sličan (Kaštel, Novigrad, Poreč, Pula, Svetvinčenat, Vrsar). Veća smrtnost zabilježena je u drugom dijelu godine s maksimalnim vrijednostima od kolovoza prema kraju godine. U južnoj Europi, gdje toplija klima uzrokuje crijevne infekcije, karakteristični su ljetni maksimumi broja umrlih (Čapo 1993: 127). Minimalne su vrijednosti u svim župama zabilježene u svibnju ili lipnju. Ipak, prisutne su određene lokalne razlike. U Puli, koja se u ranonovovjekovnim izvorima spominje kao malaričan i mrtav grad, smrtnost je bila najizraženija u rujnu, a zatim listopadu i kolovozu (Bertoša 202: 355-357), u Novigradu je smrtnost bila najizraženija u razdoblju od kolovoza do siječnja (Budin 1988-89: tab. 6). Za razliku od njih, porečke matice umrlih bilježe najvišu smrtnost u siječnju, a zatim u listopadu i prosincu (Ivetic 1991: 176). U Vrsaru je najviša smrtnost zabilježena od kolovoza do studenog (Budin 1987-88: 117). U župi Svetvinčenat (1734. – 1813.) postojao je model mjesečnog rasporeda umrlih u kojem su maksimalne vrijednosti dosegnute početkom godine (siječanj) i u razdoblju od kolovoza do prosinca (Doblanović 2013: 126).

Skupini praroditelja (50 i više godina) pripadala je četvrtina umrlih u župi Čepić (1782. – 1831.) koji su uglavnom umrli od *febre* ili *ordinarie*. Isti udio među umrlima činili su i pripadnici fertilne dobne skupine (15 – 49). Trećinu umrlih činila su djeca do prve godine (među njima 67% novorođenčad do 30. dana života), a 15% djeca od prve do 14. godine. Među djecom su vodene kozice (*vagiollo*) bili česti uzrok smrti. U siječnju 1798. od kozica je umrlo petero djece.

Odnos prema smrtnosti i drugi segmenti života iščitani iz matičnih knjiga

Matične knjige izvrstan su izvor za povijest mentaliteta i svjetonazora neke sredine. Na temelju njih možemo vidjeti koliko se stanovništvo pridržavalo crkvenih zabrana, kako je reagiralo na smrt ukućana i dragih osoba i sl. Primjerice, možemo uočiti kako se visoka smrtnost djece pokušavala nadoknaditi visokom stopom nataliteta i kako se ime preminulog djeteta nerijetko davalo bratu/sestri koji bi uslijedio. Primjerice, kod bračnog para Sudulić (Frane i Elena r. Maslović; vjenčani 1801.) zabilježeno je sedam krštenja. Prvi su bili blizanci Frane i Jakov koji su umrli skoro nakon rođenja, treće dijete bila je Marija (r. 1810.) umrla kao četverogodišnjakinja. Četvrto i peto dijete dobila su imena prema preminulima: prvi Frane (1813.) i druga Marija (1817.). Iako davanje imena preminulog djeteta sljedećem rođenom nije praksa, primjera u kojima su roditelji slijedili taj običaj je mnogo. Bila je to jedna od reakcija na sveprisutnu smrt.

Iz matičnih knjiga iščitavamo i praksu vrlo skorog vjenčanja nakon smrti bračnog partnera. Brže su muškarci nego žene sklapali novi brak, a vjerojatno je uzrok tome bila briga o djeci. Primjerice, Bartol Defranza (16) i Lucija Fonović (19) vjenčali su se 1793. i u trenutku Lucijine smrti (siječanj 1798.) imali jednogodišnju kćer Mateu (prva kćer, također Matea rođena 1795. umrla je 1796.). U studenome iste 1798. Bartol se vjenčao Domenikom Peculić i s njom imao još petero djece.

Općenito je u župi Čepić bilo više drugih brakova kod muškaraca nego kod žena. Ponovno se vjenčalo 11% udovica i 20,2% udovaca. Prosječna dob ulaska u prvi brak za žene bila je 22,2, a za muškarce 23,4. Prosječna dob udovaca koji sklapaju novi brak bila je 38,6, a udovica 34 (tab. 2).

Nezakonite djece je u promatranih pola stoljeća (1782. – 1831.) bilo samo dvoje što čini 0,2% ukupno krštenih.

Imenska denominacija prema matičnim knjigama krštenih 1782. – 1831.

I muška i ženska najčešća imena u župi pripadala su fundusu kršćanskih imena. Gotovo je svaka četvrta djevojčica bila Marija, a svaki šesti dječak Ivan. Pored Ivana, najčešća su muška imena bila: Matej, Anton, Josip, Juraj, Franjo, Šime, Martin, Andrej i Bartol. Među ženskima, uz Mariju, najčešća su imena bila: Dominika, Franciska, Ivana, Matija, Lucija, Katarina, Antonija, Helena/Elena i Margareta. Dominirala su jednostruka imena. Vrlo su rijetki slučajevi kada su krštenici dobili dva imena (0,9%). Još ih je manje zabilježeno među umrlima (0,4%), jer su dvostruka imena bila rijetko u upotrebi. Ona su upisana na krštenju, ali je osoba u pravilu tijekom života koristila samo jedno ime.

Najčešća imena, kao i fundus imena u župi Čepić, kako muških tako i ženskih, razlikuje se od fundusa imena u župi Svetvinčenat. Najčešće žensko ime u Čepiću kao i u ostale dvije župe bilo je Marija, no kod ostalih imena postoji značajna nepodudarnost. Primjerice, u Čepiću nema imena Eufemija i Viktorija, a posve su rijetke bile Ulike (Olive/Ulive) i Foške. Kod muških imena je podudarnost veća. U Svetvinčentu (1734. – 1813.) i Čepiću (1782. – 1831.) su najčešća tri imena ista: Ivan, Matej i Anton (Doblanović 2013: 234-243).

Budući da najstarija matična knjiga krštenih počinje upisima za 1782. godinu, za sada je nemoguće ući u trag imenima djedova i baki krštenika. Sigurno je praksa dodjeljivanja imena prema precima postojala, slično kao i u Dalmaciji i na jugu Hrvatske, ali nije bila tako čvrsta (Vekarić 1995: 12). Raspored pojedinih imena tijekom godine ukazuje na kalendarsku motivaciju imenovanja. Sva imena krštenika, izuzev Dominike (Nedjeljke) prevladavaju upravo u mjesecu u kojem se svetac slavio ili, ako je riječ o datumu početkom ili krajem mjeseca, u mjesecu koji prethodi ili slijedi. Znatno veća „pravilnost“ i potvrda svetačke motivacije uočava se kod imena koja nisu bila česta. Ime Andrija (zabilježeno kao *Andrea*, *Andreas*) dobilo je u razdoblju od 1782. do 1831. oko 4% dječaka, od toga 79% u studenome kada se svetac slavi. Slično je s imenom Bartol (zabilježeno kao *Bartolomeo*, *Bartholomeus*, *Bortolo*). Dobilo ga je oko 4% dječaka, od toga gotovo dvije trećine u kolovozu. Martina je bilo oko 5%, od toga najviše u listopadu i studenom (72%). Ime Anton (Antonio) ili Antonija dobilo je oko 16% krštenih dječaka i djevojčica, od toga u prosincu i siječnju (prema svetom Antunu Pustinjaku 17. siječnja) njih dvije trećine, a prema sv. Antunu Padovanskom (13. lipnja) šestina.

Ivan kao najčešće muško ime i Ivana kao četvrto žensko ime po učestalosti ravnomjernije je raspoređeno tijekom godine. Ipak, gotovo trećina dječaka i djevojčica krštenih tim imenima kršteno je u prosincu (sv. Ivanu Evanđelistu, 27. prosinca) i oko četvrtine u svibnju i lipnju (sv. Ivan Krstitelj, 24. lipnja). Marija, kao najčešće ime kod djevojčica (22,2%) bilo je također ravnomjernije raspoređeno tijekom godine, ali u mjesecima u kojem je neki značajniji Bogorodičin blagdan, ime je bilo češće nadijevano. Oko 40% Marija kršteno je u siječnju, veljači i ožujku, što je vezano uz blagdan Očišćenja Marijina (Svijećnica/Candelora), koji se obilježava na početku veljače (2.), te blagdan Blagovijesti ili Navještenja (25. ožujka) (Badurina 2006: 451).

Ime Marija bilo je najčešće u mnogim istarskim župama. Dobila ga je svaka treća djevojčica krštena u Svetvinčentu u razdoblju od 1734. do 1813. godine (Doblanović 2013: 234-235). U nekim se župama ime Marija izbjegavalo, pretpostavlja se zbog velikog štovanja Bogorodice (Jelinčić 2004: 35).

Rjeđe dodjeljivana imena poput Oliva (Ulika), Toma, Mihael i Pavao pojavljuju se gotovo isključivo u mjesecima kada se svetac/svetica/blagdan slavi. Oliva je vezana uz nedjelju prije Uskrsa koja može biti u ožujku ili travnju. Ime je samo tada i zabilježeno. Ime Toma (prema sv. Tomi čiji se blagdan nekada slavio 21. prosinca, a danas 3. srpnja) u više od 90% slučajeva dobili su kršteni u studenome i prosincu. Slično je s imenom Pavao (Paolo, Paulo, Paulus), koje je

zabilježeno svega 15 puta, a od toga 11 u siječnju. Imena Silvestar, Stjepan, Valentin pojavljuju se pak samo u mjesecima kada je svetkovina blagdana tih svetaca (prosinc i veljača).

Rijetka i vrlo rijetka imena upućuju da je katolički kalendar poslužio kao orijentir za davanje imena. Međutim, ni česta imena poput Marije, Ivana, Matije (za dječake i djevojčice) ili Antona/Antonije ne opovrgavaju takav zaključak, budući da je upravo onda kada su se ti sveci slavili, ime bilo najučestalije.

Zaključak

Kretanje broja stanovnika župe Čepić u posljednjoj četvrti 18. i u prvoj polovici 19. stoljeća prati kretanje u većini ostalih župa u Istri. Demografski pokazatelji kao što je sezonsko kretanje začeca i rođenja vrlo su slični kao u ostalim istarskim župama. Ruralna orijentacija stanovništva, kao i religijske zabrane uvjetovale su ritmove začeca i vjenčanja. Manje je djece začeto u vrijeme intenzivnih poljoprivrednih radova (kasno ljeto i rana jesen). Unatoč korizmenom razdoblju, najviše je začeca bilo u ožujku i travnju, mjesecima proljetnog seksualnog buđenja. Jesenski maksimum kao i u ostalim istarskim ruralnim župama zabilježen je kod vjenčanja. Nakon studenog, najviše je vjenčanja bilo u siječnju i veljači (zimski maksimum). Poštivanje crkvene zabrane kod vjenčanja je bilo vrlo strogo te u Korizmi i Došašću, nije zabilježeno niti jedno vjenčanje.

Imena krštenih pripadaju prilično suženom fondu katoličkih imena (32 muška i 22 ženskih). Najčešćih pet ženskih imena nosile su dvije trećine djevojčica, a najčešćih pet muških imena više od polovice dječaka krštenih u promatranom razdoblju. Dodjeljivanje imena djeci bilo je blisko vezano uz svetkovine katoličkog kalendara.

Tablica 1. Sumarni pregled krštenih, vjenčanih i umrlih u župi Čepić (1782. - 1861.)

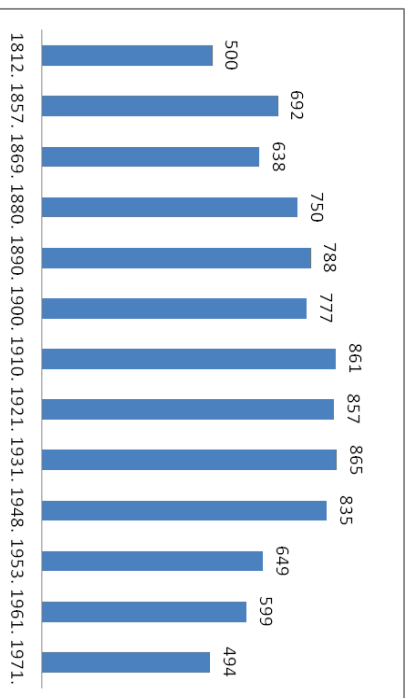
Godina	Kršteni	Vjenčani	Umrli	Prirast (pad)	Godina	Kršteni	Vjenčani	Umrli	Prirast (pad)
1782.	18	4	12	6	1823.	17	2	17	0
1783.	16	6	34	-18	1824.	17	5	11	6
1784.	15	3	5	10	1825.	31	3	9	22
1785.	12	4	13	-1	1826.	23	1	15	8
1786.	18	5	16	2	1827.	22	5	10	12
1787.	15	3	5	10	1828.	13	9	23	-10
1788.	13	1	9	4	1829.	16	4	9	7
1789.	14	4	10	4	1830.	14	1	7	7
1790.	11	5	16	-5	1831.	13	9	12	1
1791.	18	5	6	12	1832.	20	8	9	11
1792.	21	2	10	11	1833.	24	3	11	13
1793.	22	9	11	11	1834.	20	0	15	5
1794.	17	7	6	11	1835.	12	2	14	-2
1795.	16	2	9	7	1836.	24	8	10	14
1796.	21	2	12	9	1837.	18	4	10	8
1797.	24	7	14	10	1838.	16	7	9	7
1798.	20	4	38	-18	1839.	20	4	16	4
1799.	20	4	7	13	1840.	15	5	17	-2

1800.	16	3	3	13	1841.	21	6	12	9
1801.	14	3	4	10	1842.	13	1	11	2
1802.	13	3	9	4	1843.	27	8	30	-3
1803.	13	2	56	-43	1844.	17	4	14	3
1804.	9	2	36	-27	1845.	25	3	8	17
1805.	13	22	28	-15	1846.	23	4	13	10
1806.	17	10	20	-3	1847.	18	10	18	0
1807.	26	5	13	13	1848.	22	8	13	9
1808.	28	4	12	16	1849.	28	6	20	8
1809.	18	0	4	14	1850.	10	4	32	-22
1810.	16	3	3	13	1851.	24	10	21	3
1811.	23	2	22	1	1852.	25	7	11	14
1812.	26	1	6	20	1853.	28	6	23	5
1813.	14	3	6	8	1854.	12	1	27	-15
1814.	17	2	11	6	1855.	26	5	43	-17
1815.	18	9	6	12	1856.	24	5	22	2
1816.	16	5	9	7	1857.	11	9	33	-22
1817.	10	3	14	-4	1858.	37	2	11	26
1818.	4	8	15	-11	1859.	29	8	34	-5
1819.	28	8	6	22	1860.	21	3	29	-8
1820.	33	1	10	23	1861.	22	4	45	-23
1821.	17	4	13	4	Ukupno	1519	378	1240	279
1822.	21	4	7	14	Prosjek	18,9	4,7	15,5	3,81

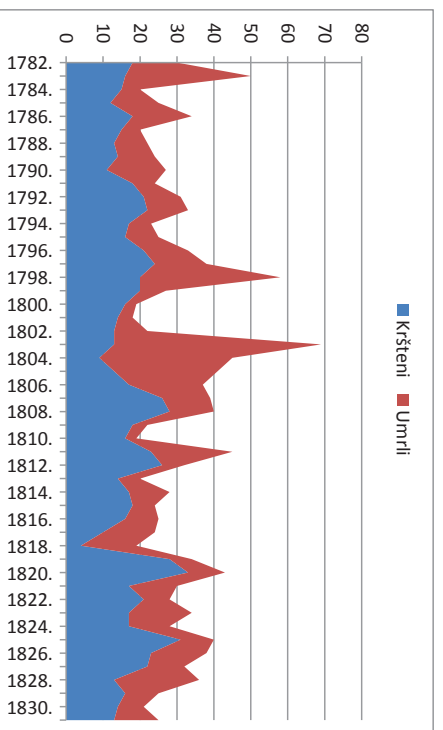
Tablica 2. Dob mladenaca prilikom vjenčanja (1782. – 1831.)

DOB	Prvi brak				Brakovi udovaca			
	Žene %		Muškarci %		Žene %		Muškarci %	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
do 19	59	33,7	0	0	1	2,2	37	24,2
20 do 24	70	40	1	4	2	4,4	61	39,9
25 do 29	32	18,3	4	16	3	6,6	32	20,9
30 do 39	12	6,8	17	68	16	35,5	21	13,7
40 i više	2	1,1	3	12	23	51,1	2	1,3
	175	100%	25	100%	45	100%	153	100%

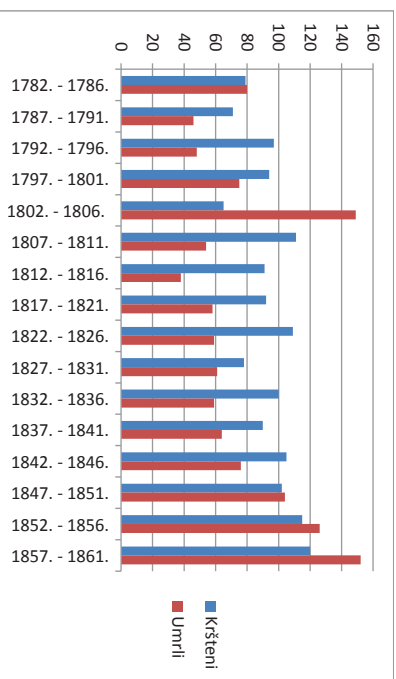
Izvor za tablice 1 i 2: Matična knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih župe Čepić (1782–1862)

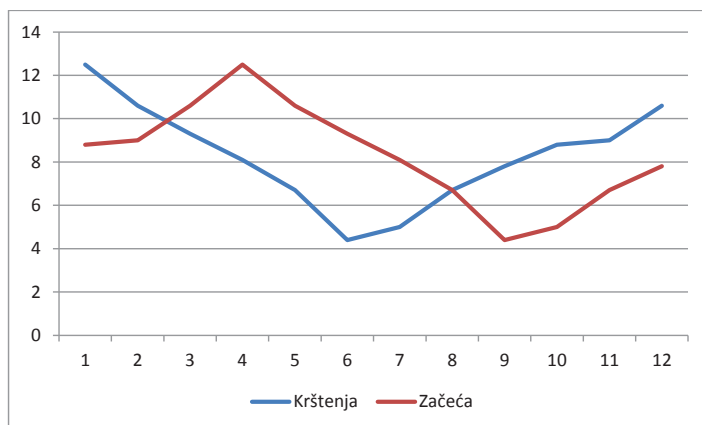
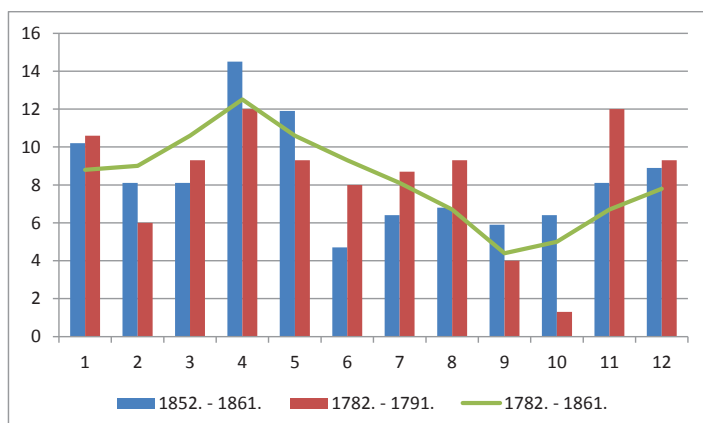
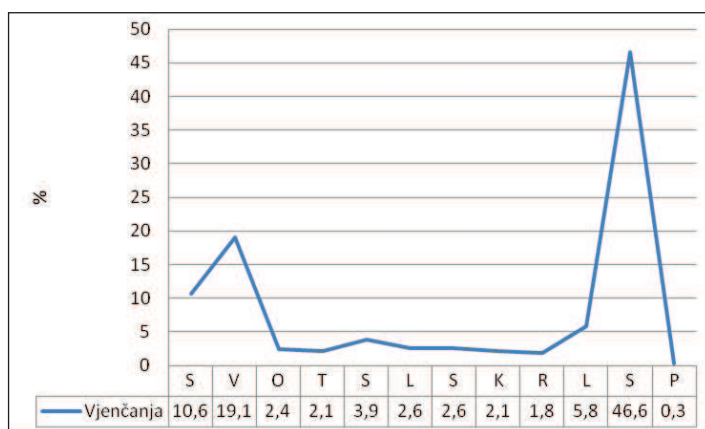
Grafiikon 1. Kretanje broja stanovnika (1812. – 1971.)

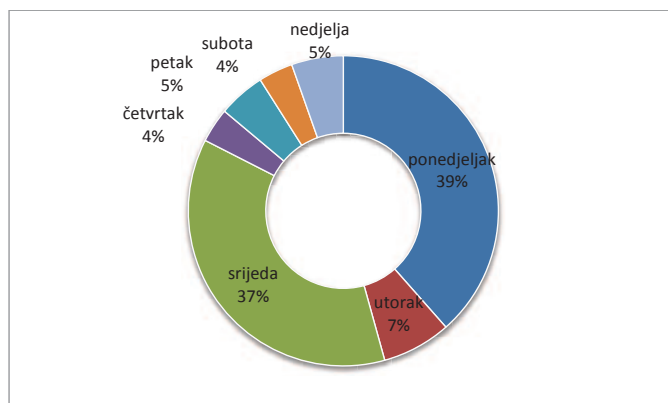
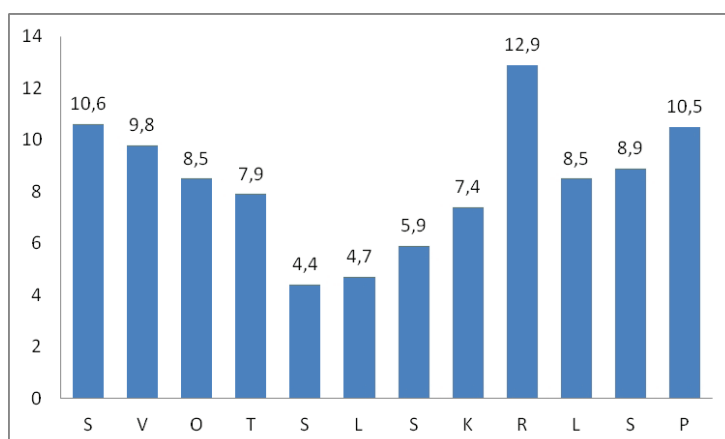
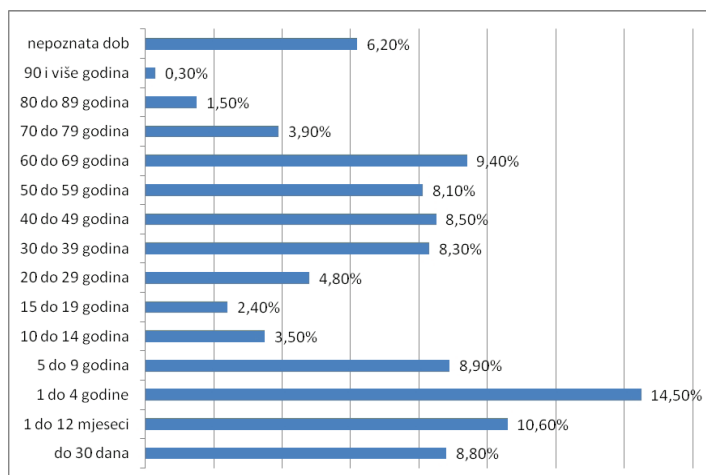
Izvori: Korenić 1971: 383 , Šetić 1989: 68-70.

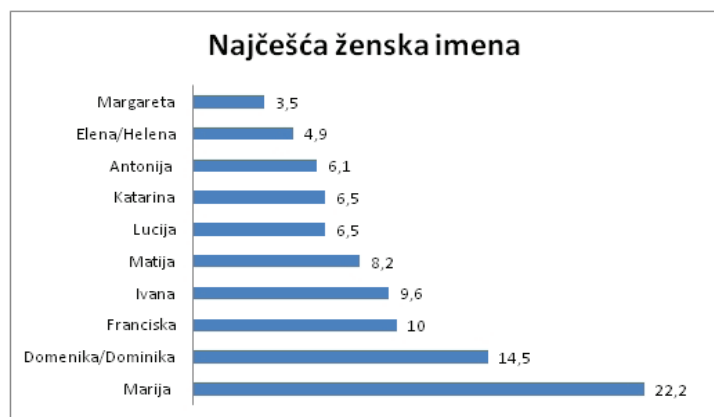
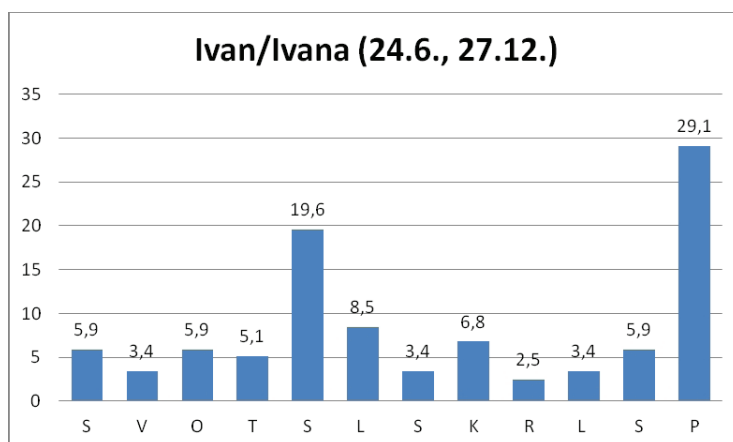
Grafiikon 2. Pregled krštenih i umrlih po godinama (1782. – 1831.)

Izvor za grafiikone 2-13: Matična knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih župe Čepić (1782. – 1862.)

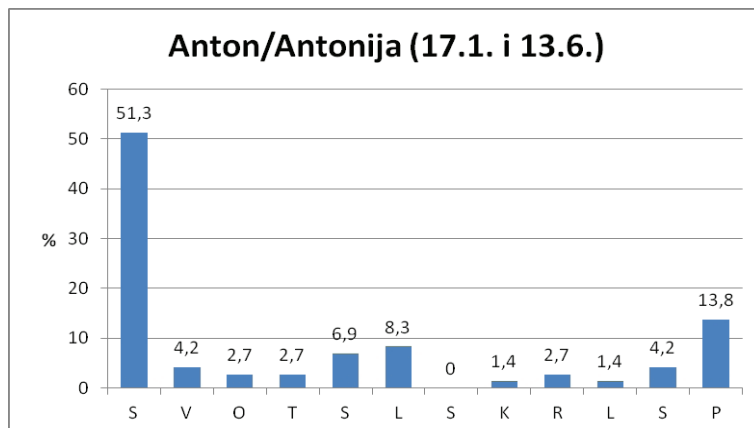
Grafiikon 3. Pregled krštenih i umrlih po petogodišnjim razdobljima

Grafikon 4. Kretanje broja začeća i rođenja kroz godinu u župi Čepić (1782. – 1861.)**Grafikon 5. Kretanje broja začeća u godini po razdobljima (1782. – 1861.)****Grafikon 6. Kretanje broja vjenčanih kroz godinu u župi Čepić (1782. – 1861.)**

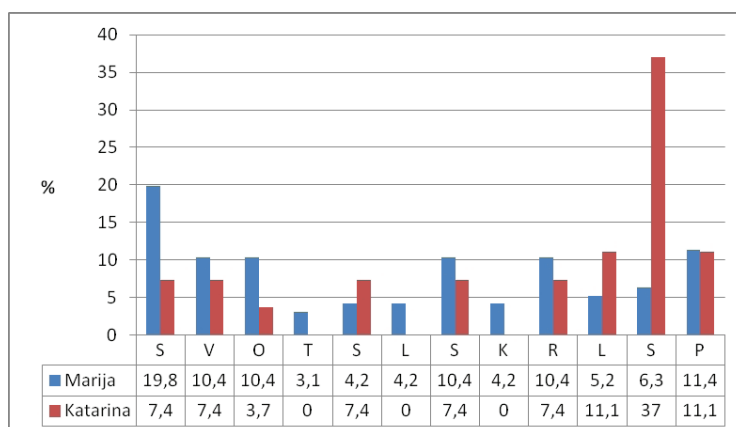
Grafikon 7. Dan vjenčanja u župi Čepić (1782. – 1831.)**Grafikon 8. Kretanje broja umrlih kroz godinu (1782. – 1861.)****Grafikon 9. Dob umrlih u župi Čepić (1782. – 1831.)**

Grafikon 10. Najčešća ženska imena (1782. – 1831.)**Grafikon 11. Najčešća muška imena (1782. – 1831.)****Grafikon 12. Raspored imena Ivan i Ivana po mjesecima (1782. – 1831.)**

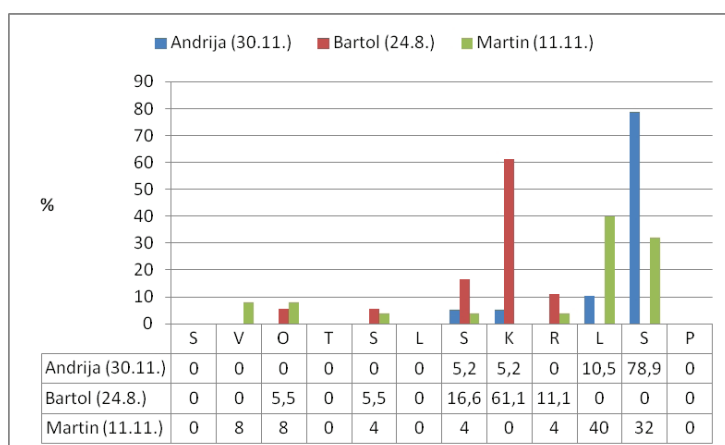
Grafikon 13. Raspored imena Anton i Antonija po mjesecima (1782. – 1831.)

Grafikon 14. Raspored imena Marija i Katarina po mjesecima (1782. – 1831.)

Grafikon 15. Raspored imena Andrija, Bartol i Martin po mjesecima (1782. – 1831.)

POPIS IZVORA

Matična knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih župe Čepić (1782. – 1862.), Župni ured Kršan, signatura knjige u Župnom uredu: 1b.1. Knjiga je u digitalnom obliku dostupna na DVD-u u Državnom arhivu u Pazinu: signatura HR-DAPA-861/1.2.1.87, mapa ZM34K-196, DVD BR. 15.

POPIS LITERATURE

BADURINA 2006

Anđelko Badurina, ur., *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, 5., dopunjeno izdanje, Zagreb 2006.

BERTOŠA 2002

Slaven Bertoša, *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od 17. do početka 19. stoljeća*, Pazin 2002.

BOŽIČEVIĆ 2005

Srećko Božićević, „Čepičko jezero“ natuknica u: *Istarska enciklopedija*, Zagreb 2005.

BUDICIN 1987-1988

Marino Budicin, „Alcune linee e fattori di sviluppo demografico di Orsera nei secoli XVI-XVIII“, *Atti del Centro di ricerche storiche - Rovigno*, 18, Rovinj 1987-1988., 93-120.

BUDICIN 1988-1989

Marino Budicin, „L'andamento della popolazione a Cittanova nei secoli XVI-XVIII“, *Atti del Centro di ricerche storiche - Rovigno*, 19, Rovinj 1988-1989., 75-106.

ČAPO 1989

Jasna Čapo, „Sezonske varijacije vjenčanih u sjevernoj Hrvatskoj“, *Etnološka tribina*, 12, Zagreb 1989., 5-20.

ČAPO 1993

Jasna Čapo, „Sezonske varijacije demografskih pokazatelja u sjevernoj Hrvatskoj u 18. i 19. stoljeću“, u: *Zbornik Slavonija, Srijem, Baranja, Bačka*, Zagreb 1993., 121-142.

DE FRANCESCHI 1964

Camilo De Franceschi, *Storia documentata della Contea di Pisino*, Venecija 1964.

DE FRANCESCHI 1981

Carlo De Franceschi, *L'Istria: note storiche*, Bologna 1981.

DOBLANOVIĆ 2012

Danijela Doblanović, „Sezonska kretanja začća/rođenja: župa Svetvinčenat u 18. stoljeću“, *Povijesni prilozi*, 43, Zagreb 2012., 217-233.

DOBLANOVIĆ 2013

Danijela Doblanović, *Demografska slika župe Svetvinčenat od početka 17. do početka 19. stoljeća*, doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (28.11.2013.)

HOUDAILLE 1979

Jacques Houdaille, „Mouvement saisonnier des conceptions en France de 1740 a 1829“, *Population*, 34, 2, Pariz 1979., 452-457.

IVETIC 1991

Egidio Ivetic, „La popolazione di Parenzo nel Settecento: Aspetti, problemi ed episodi del movimento demografico“, *Atti del Centro di ricerche storiche*, 21, Rovinj 1991., 117-185

JELINČIĆ 2004

Jakov Jelinčić, *Na postirskim vrelima: matična knjiga župe Postira (1584.-1671.)*, Zagreb 2004.

JELINČIĆ 2005

Jakov Jelinčić, „Matična knjiga vjenčanih župe Vranja 1771. – 1806.“, *Lupoglavski zbornik*, 5, Lupoglav 2005., 69-94.

KAPETANIĆ 1998

Niko Kapetanić i Nenad Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, I., Dubrovnik 1998.

KORENČIĆ 1971

Mirko Korenčić, *Naselja i stanovništvo Socijalističke Republike Hrvatske 1857 – 1971*, Zagreb 1971.

KRALJ-BRASSARD 2009

Rina Kralj-Brassard, Jelena Obradović-Mojaš i Miroslav Bertoša, „Stanovništvo Buzeta (1870-1880): početak tranzicije mortaliteta“, *Analiza povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 47, Dubrovnik 2009., 115-142.

MANIN 1994

Marino Manin, „Prilog o gospodarsko-socijalnim odnosima i o demografskim kretanjima u Istri tijekom 18. stoljeća“, *Acta historico-oecologica*, vol. 21 (1), Zagreb 1994., 117-145.

ŠETIĆ 1989

Nevio Šetić, *Napoleon u Istri: Istra za francuske uprave 1805.-1813.*, Pula 1989.

VEKARIĆ 1995

Nenad Vekarić, *Pelješki rodovi (A-K)*, Dubrovnik 1995.

VEKARIĆ ET AL. 2000

Nenad Vekarić i Irena Benyovsky, Tatjana Buklijaš, Maurizio Levak, Nikša Lučić, Marija Mogorović, Jakša Primorac, *Vrijeme ženidbe i ritam poroda: Dubrovnik i njegova okolica od 7. do 19. stoljeća*, Dubrovnik 2000.

http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_01/h01_01_01_zup18_2178.html (pregled: 10. lipnja 2013.)

SAŽETAK

Na temelju izvornog, dosad neistraženog arhivskog gradiva, najstarije sačuvane matične knjige župe Čepić (1782. – 1862.), te na temelju podataka o broju stanovnika u župi iz drugih izvora, autorica je analizirala neke elemente demografskog ponašanja stanovnika u župi. Izvoru se pristupilo s kvantitativnog i kvalitativnog aspekta.

Broj stanovnika za najstarije razdoblje pokriveno navedenom matičnom knjigom nije poznat te je procijenjen na temelju broja krštenih, odnosno pretpostavljene visoke predtranzicijske stope nataliteta. Prirodno kretanje stanovništva (natalitet i mortalitet) visokim se stopama uklapa u predtranzicijsko razdoblje.

Na temelju kvantitativnih podataka o broju pojedine pojave po mjesecima rekonstruiran je ritam začeca, vjenčanja i smrti, odnosno detektirane sezone maksimalnih vrijednosti pojedinog pokazatelja.

Korišteni izvor izvrstan je za analizu dodjele imena krštenicima te je na temelju upisa u matičnu knjigu krštenih potvrđeno postojanje kalendarske motivacije davanja imena djeci prisutne u mnogim istarskim župama.

SUMMARY**Historical-Demographic Notes about the Population of the Čepić Parish (1782 – 1861)**

Based upon the original archive material which was not researched until now, the oldest preserved registry of the Čepić parish (1782 – 1862), and also upon the data about the number of parish population from other sources, the author has analyzed some elements

of the demographic behavior of the parish population. The source was approached from the quantitative and qualitative aspect.

The number of population for the oldest period entered in this registry book was not known, and the estimation made was based upon the number of baptized people, i.e. high birthrate in the pre-transition period. The high birthrate and high mortality are typical for the pre-transitional period.

Based upon the quantitative data about the rates per months, the rythm of impregnation, weddings and deaths is reconstructed, i.e. the detected seasons of the maximum values of individual indicator.

The used source is excellent for the analysis of names of the baptized children; based upon the entries in the register book of the baptized, the existence of the calendar motivation of naming of the children, which existed in many Istrian counties, was confirmed.

Keywords: register books, historical demography, impregnations, baptisms, weddings, death, names